

УДК: 339.92:378.1

Красовська О.Ю.

кандидат економічних наук,

керівник департаменту магістерських програм Школи Бізнесу

Дніпропетровського університету економіки та права

імені Альфреда Нобеля

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

В статті розглядаються питання інтернаціоналізації вищої освіти як наслідок глобалізації світового освітнього простору. Проаналізовано сучасний стан розвитку світового ринку освітніх послуг, запропоновано авторське визначення поняття «інтернаціоналізація вищої освіти», досліджено основні форми інтернаціоналізації вищої освіти, визначено напрямки процесів інтернаціоналізації вищої освіти в XXI столітті.

глобалізація, інтернаціоналізація, вища освіта, форми інтернаціоналізації вищої освіти, міжнародна мобільність студентів, міжнародна мобільність викладацького складу, уніфікація програм навчання, транснаціоналізація вищих навчальних закладів, світовий освітній простір

В статье рассматриваются вопросы интернационализации высшего образования как результат глобализации мирового образовательного пространства. Проанализирован уровень современного развития мирового рынка образовательных услуг, предложена авторская трактовка понятия «интернационализация высшего образования», исследованы основные формы интернационализации высшего образования, определены направления процессов интернационализации высшего образования в XXI веке.

глобалізація, інтернаціоналізація, вищеє образование, форми інтернаціоналізації вищого образования, міжнародна мобільність студентів, міжнародна мобільність преподавательського состава, уніфікація програм обучения, транснаціоналізація вищих учебных заведений, мировое образовательное пространство

O. Krasovs'ka. Internationalization of Higher Education in Conditions of Globalization of the World Educational Market

The given article is devoted to the problems of internationalization of the higher educational system as a result of globalization of the world educational market. The present level of development of the global educational market has been analyzed, the author interpretation of the concept "internationalization of higher education" has been offered, the main processes of higher education internationalization have been studied, the modern trends of internationalization of higher education in 21 century have been determined.

Globalization, internationalization, higher education, ways of internationalization of higher education, international mobility of students, international mobility of teaching staff, uniformity of curriculum, transnationalization of higher educational establishments, global educational market

Вступ. Глобалізація, яка впливає на всі сфери життя, не проходить і повз освіти. Європейський освітній простір сьогодні просуває ідею «трикутника знань», яка полягає у максимально тісному зв'язку освіти, дослідницької діяльності та технологічних інновацій. Характерними рисами глобалізації у галузі освіти є уніфікація знань, загальне прагнення країн світу до досягнення високої якості освіти. Освіта стає ключовою детермінантою економічних результатів та потенціалу країн світу.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз наслідків глобалізації світового освітнього простору, зокрема інтернаціоналізації вищої освіти, форм її прояву та впливу на соціально-економічний розвиток країн світу.

Результати дослідження. Глобалізація призводить до загострення конкуренції на міжнародному ринку освітніх послуг. Ринок освіти вражає за своїми масштабами. За оцінками ВТО, його ємність складає близько 50–60 млрд доларів. Основні конкуруючі центри — це США, які займають приблизно третину ринку, ще 30% займає Європа, 10–15% — частка Нової Зеландії й Австралії. Експортом освітніх послуг займаються 129 країн, це приблизно 70% всіх держав. Піввідсотка світового ринку освітніх послуг займає Росія, частка України і того менше. З викликів нового часу необхідно особливо виділити те, що змінюється структура освітніх закладів: на місце ремісничих та індустріальних навчальних закладів приходить так званий освітній супермаркет. За такою формою навчання «студент приходить в університет, як в магазин, і вибирає той набір освітніх послуг, який вважає за доцільне».

Особливістю ринку освіти є те, що формування пропозиції освітньої послуги знаходиться в руках самого споживача. Найяскравіше ця характеристика відображається на ринку послуг вищої освіти. Споживач вже не чекає, коли виробник або посередник розповість йому про існуючі освітні послуги, він сам, використовуючи сучасні технології, ініціює контакт з будь-яким з них, запрошує необхідну йому інформацію, порівнює її й ухвалює рішення. Такі відносини між учасниками ринку послуг вищої освіти описують модель ринку, орієнтованого на споживача, що представлена на рис.1.3.

Таким чином, міжнародний ринок послуг вищої освіти характеризується тими ж тенденціями, що і ринок споживчих товарів. З розвитком процесів глобалізації освітні послуги перетнули національні межі, розвиваються транснаціональні і міжнародні освітні програми. Віддзеркаленням процесу інтеграції є співпраця освітніх організацій і національних освітніх систем у

розробці єдиних стандартів якості й одиниць вимірювання навчального навантаження.

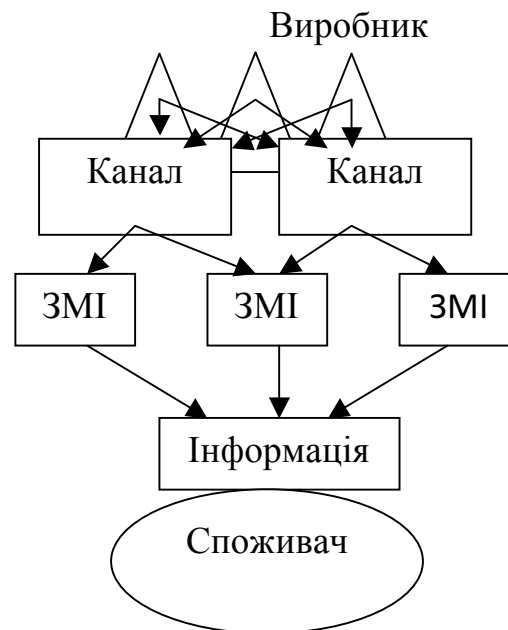

Рис 1.3. Схематична модель сучасного ринку послуг вищої освіти

Змінюється і роль освіти в сучасному світі – вона перетворюється на тривалий і безперервний процес, оскільки протягом всього життя людина стикається з проблемою старіння знань, необхідністю їх оновлення, поповнення й освоєння нових професійних областей. Зміна ситуації на ринку ознаменувалася переходом ініціативи і влади в руки споживача – сучасні інформаційні технології істотно розширили можливості вибору освітніх програм.

Ці зміни, характерні для самого процесу освіти, відбуваються на фоні ширших процесів змін, що охоплюють економіку окремих країн, регіонів і світу в цілому. Студенти здобувають вищу освіту в зарубіжних країнах, а застосовують отримані знання, працюючи у міжнародних компаніях по всьому світу. Європейський Союз розробив спеціальні стипендії і програми, стимулюючі студентів вчитися за межами своєї країни. У провідних ВНЗ Великобританії, США, Канади до 80% студентів – іноземні громадяни.

Сучасні інформаційні технології, бурхливий розвиток дистанційного навчання зробили національні межі абсолютно прозорими для освітніх послуг. Сформувався єдиний світовий освітній ринок, де ВНЗ самих різних країн

пропонують свої продукти і послуги всім студентам відразу, не обмежуючи себе національними кордонами. Знамениті рейтинги Financial Times кращих бізнес-шкіл наразі включають не лише ВНЗ США, а й Канади, Іспанії, Франції, Великобританії. Працедавці в багатьох країнах Європи все більше уваги звертають при прийомі на роботу випускників ВНЗ на досвід навчання, життя і роботи за кордоном, оскільки це свідчить про адаптивні можливості кандидатів, широту кругозору, навички спілкування з представниками різних культур.

Інтернаціоналізація освіти переслідує різні цілі, серед яких:

- диверсифікація і зростання фінансових надходжень через залучення іноземних студентів на платне навчання;
- розширення навчальних планів і навчання своїх студентів в зарубіжних ВНЗ-партнерах;
- розширення регіональної мережі ВНЗ для ефективного використання своїх ресурсів;
- підвищення якості освіти і досліджень за рахунок участі студентів і викладачів в міжнародному процесі обміну знаннями тощо.

Розвиток міжнародної співпраці вищих навчальних закладів дозволяє організовувати сумісні дослідницькі проекти, обмінні програми для студентів і викладачів, спеціальні програми для іноземних студентів.

Більшість сучасних ВНЗ залучена до участі у міжнародній діяльності через програми мобільності студентів і викладачів, сумісні дослідницькі проекти і міжнародні конференції. Проте, як і у випадку з товарним ринком, – це лише перша сходинка інтернаціоналізації.

У загальному випадку під інтернаціоналізацією вищої освіти ми розуміємо процес систематичної інтеграції міжнародної складової в освітній системі країни, дослідження міжнародного ринку вищої освіти та суспільна діяльність вищих навчальних закладів у світогосподарській системі.

Настав той момент історичного розвитку світової системи вищої освіти, коли національна відокремленість ВНЗ все більш вступає у конфлікт з наслідками і перспективами інтернаціоналізації і глобалізації. Цей

фундаментальний конфлікт виявляється у різних питаннях і проблемах: визнанні університетських дипломів, спеціалізацій і відміток, розвитку міжнародних форм оцінки якості, питаннях міжнародної акредитації. Щоб запропонувати реальні кроки з подолання цього конфлікту, потрібно розглянути основні форми і характеристики інтернаціоналізації вищої освіти.

Найвідоміша форма інтернаціоналізації вищої освіти – це мобільність студентів – виїзд певної кількості студентів для навчання за кордон. Кінцеве відрядження студентів на навчання в інші країни – явище не нове, і певні регіони стикаються з цим вже давно. Більшість європейських країн вже багато років має постійний приток студентів зі своїх колишніх колоній. Значна частина молоді з країн Латинської Америки прагне отримати диплом в університетах США і Канади. В період холодної війни вищі навчальні заклади Радянського Союзу і Східної Європи привертали студентів з держав із схожою ідеологією. За останні 40 років темпи збільшення потоків студентів, які перетинають національні кордони для здобування вищої освіти, перевищили темпи розповсюдження самої вищої освіти. За даними ЮНЕСКО, рівень міжнародної мобільності студентів виріс за останні 25 років на 300%. На думку експертів, наприкінці 2010 року кількість студентів, які навчаються за кордоном, складе 2,8 млн, а до 2025 року – 4,9 млн.

Мобільність студентів стимулюється різними державними і регіональними програмами. Багато країн укладають двосторонні і багатосторонні угоди в цій області. Найбільш відомі європейські програми – «Еразмус Мундус», а з 1995 року, – «Сократ». Програма «Еразмус» (започаткована в 1987 році задля сприяння створенню спільного ринку в Європі) і пов'язані з нею схеми мобільності, такі як «Комет», «Лінгва» та інші, ставили за мету створення європейської моделі вищої освіти. Студентський обмін розглядається як могутній засіб розвитку світового ринку фахівців і кваліфікованих працівників.

Крім більш менш організованих схем студентської мобільності існує і спонтанне переміщення студентів поза якими-небудь програмами. Ця

спонтанна мобільність є результатом цілого ряду чинників, які є наслідком дії стратегій «проштовхування» і «втягування», що застосовуються на ринку освітніх послуг. З одного боку, ВНЗ, прагнучи збільшити пропозицію своїх програм, активно просувають їх на зарубіжних ринках. Вони відкривають свої філії і зарубіжні кампуси в інших країнах, укладають договори про співпрацю з місцевими навчальними закладами, використовують дистанційні технології навчання тощо, тобто проштовхують свої освітні послуги і продукти з каналу розподілу, поки вони не досягнуть цільового споживача.

З іншого боку, національні відмінності у доступі до освіти, кількісні обмеження у наборі студентів на певні спеціальності примушують студентів з цих країн шукати можливості освіти за кордоном. Мовні і культурні міркування привертають студентів до освітніх програм Великобританії, Франції, США. Домінування англійської мови як основної або другої мови у сучасній науці зумовило той факт, що разом з США і Великобританією в список країн, що приймають найбільшу кількість іноземних студентів, увійшли також Канада й Австралія. Зростаючий попит на освітні програми ВНЗ цих країн призвів до виникнення у каналі розподілу спеціалізованих агентств і консалтингових компаній – як національних, так і міжнародних, які виступають посередниками і консультантами із задоволення цього попиту.

Міжнародна мобільність студентів є не лише міжконтинентальним, а й регіональним явищем. Процес інтеграції регіональних економік стимулює мобільність студентів, і в цьому відношенні такі міжнародні угоди, як NAFTA, ASEAN або APEC, зіграли велику роль. Спеціально створена програма «Нордплюс» – програма студентського обміну між північними європейськими країнами – ґрунтується на привабливому принципі фінансування: «гроші слідує за студентом». За цією програмою вищі навчальні заклади скандинавських країн отримують фінансування залежно від кількості студентів, що записалися на їх програми. Причому фінансування виділяється як на студентів з даної країни, так і на громадян країн, об'єднаних цим договором.

Поступово потоки іноземних студентів, що перетинають національні кордони для здобування вищої освіти, почали сприйматися більшістю приймаючих країн більше як торгівля, ніж допомога, оскільки у багатьох випадках іноземні студенти повністю оплачують своє навчання. У багатьох освітніх установах, що приймають іноземних студентів, особливо в англомовних країнах, дохід, отриманий за рахунок повної оплати навчання іноземними студентами, є істотним доповненням до бюджетів вищих навчальних закладів, що щорічно скорочуються. Без такого додаткового доходу багато ВНЗ просто не могли б існувати.

Таким чином, основною причиною зростання чисельності студентів, які навчаються за кордоном, на сучасному етапі розвитку вищої освіти є ринкові процеси, а не державна політика або питання надання допомоги. Міжнародний ринок освітніх послуг перетворюється на сектор економіки, що стрімко розвивається, центральними елементами якого є міжнародний маркетинг освітніх установ і цілеспрямований набір іноземних студентів. Приклад Австралії показує, що політика активного маркетингу програм ВНЗ та безпосереднього пошуку і набору іноземних студентів виявилася продуктивною, принаймні з економічної точки зору.

Другою за значимістю формою інтернаціоналізації вищої освіти є мобільність викладацького складу. Традиційно міжнародна мобільність професорсько-викладацького складу обумовлена дослідженнями і науковою роботою, але у ряді регіонів і в певних областях освіти, таких як менеджмент і ділове адміністрування, існують спеціальні схеми регіонального і міжнародного тренінгу для молодих дослідників і викладачів.

Як і у випадку з мобільністю студентів, тут існують сильні географічні відмінності в потоках. На одному полюсі в цьому процесі виступають країни з високим рівнем наукової імміграції в результаті цілеспрямованого залучення наукового персоналу для розширення системи вищої освіти (наприклад, як це було в Гонконзі), а на іншому – країни з низьким рівнем інтернаціоналізації професорсько-викладацького складу. До останніх відносяться в основному

країни з високим рівнем національної однорідності, що використовують тільки рідну мову в навчанні, яким з цього приводу важко знайти фахівців, що володіють іноземними мовами. США і Великобританія є найбільшими експортерами наукових трудових ресурсів, але водночас час кафедри їх університетів дуже привабливі для зарубіжних фахівців; у цьому можна переконатися, якщо звернути увагу на склад їх висококваліфікованих наукових кадрів, серед яких немало представників зарубіжних країн.

Часто процеси студентської і викладацької мобільності бувають так тісно взаємозв'язані, що розділити їх дуже важко. Прикладами можуть служити програми мобільності аспірантів і докторантів. По-перше, багато програм аспірантів європейських і американських ВНЗ (doctoral programs, що призначені для отримання ступеня Ph.D.) включають період навчання (так званий taught component), крім того, слухачі цих програм активно залучаються до викладання на бакалаврському рівні. Тому програма мобільності аспірантів включає компоненти навчання, досліджень і викладання.

Європейські ВНЗ об'єднуються для заохочення мобільності аспірантів. Так була створена мережа бізнес-шкіл, що пропонують докторські програми (European Doctoral Education Network – EDEN). Ця система функціонує у рамках Європейського інституту досліджень в області менеджменту (European Institute of Advanced Studies in Management), створеного в 1972 році як співдружність провідних дослідників в області менеджменту (включаючи також такі області, як облік, фінанси, управління персоналом, економіка, інформаційні системи в бізнесі, міжнародний бізнес, маркетинг, управління операціями, стратегічний менеджмент тощо). За щорічний внесок 4000 євро ВНЗ, що стає членом цієї організації, отримує доступ до мережі, яка об'єднує більше 20 тисяч професорів і дослідників; можливість участі у всіх семінарах і конференціях; допомогу у встановленні академічних і дослідницьких контактів в Європі; доступ аспірантів до мережі спеціальних програм і семінарів; допомогу і консультації в управлінні проектами, що фінансуються ЄС.

Програми студентської і викладацької мобільності розвивалися з метою стимулювання інтернаціоналізації навчальних планів, тобто впровадження змін в навчальні плани ВНЗ та факультетів, які входять до співробітництва. Оскільки навіть в об'єднаній Європі існує величезна різноманітність національних систем вищої освіти, прагнення інтернаціоналізувати навчальні плани і привнести в них загальні європейські елементи може бути реалізоване лише через проекти мобільності.

Третьою формою інтернаціоналізації вищої освіти можна назвати уніфікацію програм навчання. Сильним стимулом інтернаціоналізації програм навчання є зростаючий вплив міжнародних професійних об'єднань. Швидке зростання міжнародної торгівлі професійними послугами спонукало представників багатьох професій організувати свою діяльність на міжнародному рівні. Ці професійні об'єднання серйозно узялися за вирішення таких питань, як гарантія якості, мінімальні стандартні вимоги, критерії професіоналізму, акредитація тощо. Архітектори, психологи, бухгалтери і багато інших фахівців намагаються розробити міжнародні стандарти, які могли б призвести до більшої узгодженості навчальних планів і критеріїв якості. Часто подібні професійні стандарти реалізуються міжнародними організаціями. Наприклад, Європейський Союз розглядає питання щодо стандартних мінімальних вимог до освіти у зв'язку з мобільністю робочої сили. Угоди про вільну торгівлю, наприклад, NAFTA і Asean, містять положення про взаємне визнання процедур ліцензування і сертифікації професійних послуг. У зв'язку з цим багато ВНЗ переглядають свої навчальні плани відповідно до подібних директив.

Питання уніфікації вимог до програм вищої освіти знайшли своє віддзеркалення в так званому Болонському процесі, широкому перехідному русі вищих навчальних закладів до дворівневої системи вищої освіти. Багато критиків Болонської декларації звинувачували її розробників в американізації європейської вищої освіти, забуваючи, що дипломи *Bakkalaureus* і *Magister* існували практично у всіх європейських університетах до XIX століття.

Програми з міжнародною тематикою або сильною міжнародною компонентою здобули останніми роками велику популярність у багатьох європейських країнах. Це відбувається не лише у традиційно відкритою ідеям міжнародної співпраці Голландії, але й у Франції й Німеччині, країнах, які відомі дуже обережним відношенням до міжнародних нововведень в своїй освіті. Проте і у Франції, і в Німеччині росте кількість програм, в яких викладання ведеться англійською мовою.

Слід зазначити, що при всій підтримці програм мобільності регіональними організаціями, при всій прихильності самих ВНЗ основною метою інтернаціоналізації є не відрядження за рубіж 100% студентів (хоча користь досвіду, що набувається ними, недоцільно було б заперечувати), а у доступності результатів інтернаціоналізації «вдома». Не дарма одна із спеціальних груп Європейської асоціації міжнародної освіти (EAIE) так і називається «Інтернаціоналізація удома» (Internationalisation at Home – IAH). Саме завдяки цій формі інтернаціоналізації результати міжнародної співпраці між вищими навчальними закладами стають доступними всім студентам без виключення.

І напевно, найвищою формою інтернаціоналізації освіти сьогодні виступає транснаціоналізація університетів та інститутів, що надають послуги вищої освіти.

Все більше ВНЗ, розташованих у відомих академічних центрах, не задоволені кількістю студентів, які приїжджають до них на навчання. Вище вже зазначалося про економічну привабливість прийому іноземних студентів та, як наслідок, додатковий дохід. Крім того, деякі вищі навчальні заклади вже зазнали певних труднощів, коли потік студентів з однієї країни або регіону стає таким великим, що його доводиться обмежувати, щоб не перетворити міжнародну програму на національну. З цими проблемами зіткнулися, наприклад, ВНЗ Великобританії у зв'язку зі все зростаючим потоком китайських студентів. Ледве пристосувавшись до прийому великих груп іноземних студентів, у цих закладах виникли проблеми, викликані епідемією

атипової пневмонії в Китаї, що загрожувала залишити аудиторії деяких ВНЗ практично порожніми.

Вищі навчальні заклади намагаються сумістити набір іноземних студентів з розширенням пропозиції своїх освітніх послуг на перспективних ринках, організовуючи зарубіжні відділення і філії, що повністю підпорядковуються основному навчальному закладу. Ця тенденція показує зрушення у процесі інтернаціоналізації від попиту до пропозиції. Якщо країна, в якій розташована філія, юридично визнає іноземний диплом, то студенти можуть навчатися за програмою іноземного ВНЗ від початку і до самого випуску.

У деяких випадках ці філії розглядаються місцевими навчальними закладами як втручання в національну систему вищої освіти і національну політику, тому що вони пропонують програми, розроблені на іноземній мові, на матеріалах іншого ринку і розраховані в основному на забезпечених студентів. Подібна форма інтернаціоналізації навчальних планів особливо характерна для країн, що розвиваються. Наприклад, Голландський інститут готельного менеджменту створив цілу мережу своїх програм «Глобальний кампус». Практично без змін програми цього ВНЗ пропонуються в Катарі, Індонезії, Арубе та інших країнах.

Багато навчальних закладів укладають угоди про співпрацю, які стосуються різних аспектів викладання і навчання. Дуже часто ці угоди пов'язані з обміном студентами і/або викладачами. В деяких випадках ці зв'язки переростають у консорціуми і мережі ВНЗ. Як правило, подібні об'єднання навчальних закладів володіють вельми обмеженими правами. Їх розглядають швидше як добровільні об'єднання ВНЗ для проведення конкретних освітніх проектів. Але діяльність цих консорціумів та мереж, що спрямована на узгодження вимог та освітніх стандартів, безперечно сприяє просуванню ідеї інтернаціоналізації вищої освіти. У таких програмах питання контролю якості вирішується ВНЗ, що пропонує свою програму за кордоном. Оскільки здійснити цей контроль на практиці не так легко, існують спеціальні

системи акредитації таких програм як національними, так і міжнародними організаціями.

Поглиблення взаємодії між навчальними закладами виникає як наслідок підписання ними різноманітних угод про впровадження узгоджених освітніх програм. «Глобальний альянс транснаціональної освіти» (Global Alliance for Transnational Education – GATE) – міжнародне об'єднання, що включає бізнес-організації, вищі навчальні заклади й урядові структури, які займаються питаннями забезпечення якості, акредитації і сертифікації програм ВНЗ, що пропонуються за межами своєї країни. Ця організація передбачає декілька варіантів угод між вищими навчальними закладами.

- Франчайзинг: за договором франшизи зарубіжний ВНЗ видає місцевому навчальному закладу дозвіл використовувати свої освітні програми і видавати свої дипломи на взаємопогоджених умовах.

- Програми-близнюки: такі договори між вищими навчальними закладами різних країн полягають для пропозиції сумісних програми навчання. В обох ВНЗ студенти проходять одні й ті ж курси, займаються за однаковими підручниками і складають однакові іспити, при цьому викладають їм зазвичай місцеві педагоги.

- Взаємне визнання програм: на відміну від попереднього договору ВНЗ, що співробітничать, не розробляють сумісних програм. Студенти зараховуються на програми ВНЗ іншої країни, і всі отримані ними оцінки визнаються дійсними в їх рідному навчальному закладі. Або студенти можуть навчатися в місцевому інституті на одному етапі, отримуючи оцінки, які визнаються освітньою установою іншої країни, щоб потім пройти в цьому ВНЗ програми наступного етапу навчання.

Цікавим прикладом такого визнання є система подвійного диплома серед європейських вищих навчальних закладів, що пропонують бакалаврські програми з міжнародного бізнесу і ділового адміністрування. Заснована ця система на двосторонніх договорах про співпрацю, але оскільки багато хто з її учасників зв'язаний такими договорами один з одним, вона перетворилася на

цілу партнерську мережу. Зпівставивши свої програми й навчальні плани, ВНЗ домовилися видавати свої дипломи студентам з ВНЗ-партнера, якщо ті проучилися у них протягом року і виконали ряд вимог. При цьому плату за навчання студенти вносять лише до свого рідного ВНЗ, що дозволяє їм економити не тільки час, але й гроші. В результаті після закінчення свого ВНЗ, студенти додатково до його диплома можуть отримати ще і повноцінний диплом ВНЗ-партнера. Ця система включає вищі навчальні заклади Франції, Німеччини, Нідерландів, Великобританії, Іспанії і Росії. У програмах цього типу питання контролю якості спільно вирішується ВНЗ-партнерами.

Важливим політичним питанням в рамках Болонського процесу є питання сумісних програм. На зустрічі в Празі в 2001 році міністри освіти європейських країн призвали вищі навчальні заклади «прискорити розробку модулів, курсів і навчальних матеріалів спільно з партнерами із різних країн, що сприятиме досягненню кінцевої мети – видачі взаємовизнаних спільних дипломів». Такі програми відповідають основним завданням Болонського процесу, оскільки припускають міжнародний контроль якості, взаємне визнання документів про вищу освіту, конвергенцію і велику прозорість національних систем вищої освіти, збільшення можливостей працевлаштування для випускників не лише у своїй країні, а й у рамках об'єднаної Європи. Крім цього, вони збільшують привабливість європейських освітніх програм і їх конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Висновки. Процес інтернаціоналізації вищої освіти приймає у ХХІ столітті нові риси і зазнає зміни. До таких змін відносяться:

- зміна мотивів інтернаціоналізації – від культурних і освітніх до економічних. Ці економічні мотиви можуть бути як короткостроковими (прагнення ВНЗ отримати додатковий дохід від плати іноземних студентів за своє навчання), так і довгостроковими (встановлення партнерських відносин між регіонами і підготовка робочої сили і фахівців відповідної кваліфікації);

- розвиток і зміцнення конкурентного міжнародного ринку освітніх послуг. Відсутність або обмеженість пропозиції освітніх послуг певного рівня і

якості в окремих регіонах сприяє зростанню попиту на міжнародному ринку. Причому інтерес до ринку проявляють як традиційні ВНЗ, так і корпоративні провайдери освітніх послуг з комерційного сектора. Транснаціональна освіта перетворюється на крупний бізнес, що використовує зарубіжні і офшорні кампуси, франчайзинг і дистанційне навчання. Ці нові методи пропозиції освітніх послуг ставлять питання про контроль якості освіти, що надається з-за кордону або по комп'ютерних мережах, а також питання захисту і безпеки інформації. Міжнародний ринок освітніх послуг працює не лише із споживачами з регіонів із слаборозвиненою пропозицією освіти, а й із студентами розвинених країн, охочими отримати зарубіжні дипломи. Свідомством тому є активізація австралійських і американських вищих навчальних закладів на освітньому ринку Європи;

- на вищу освіту впливає процес глобалізації економіки. Регіональні і глобальні договори й альянси стимулюють мобільність професійних послуг і фахівців так само, як рух товарів, капіталу і громадян через національні кордони. Це вимагає глобальних підходів до визначення якості освіти і розробки загальних критеріїв її оцінки. Виникають міжнародні системи ліцензування й акредитації як засіб зміцнення міжнародної мобільності фахівців. Лібералізація торгівлі все більше виявляється і в торгівлі освітніми послугами. Вимоги відкритості ринків освітніх послуг, ставлення до зарубіжних провайдерів так само, як і до національних, важко вписується в національні системи регулювання освіти;

- змінюється і роль уряду в регулюванні вищої освіти. В багатьох країнах це регулювання зменшилося останніми роками, посилені автономія і незалежність ВНЗ, використовуються ринкові механізми регулювання. Загострення конкуренції, глобалізація економіки і скорочення державного фінансування спонукають вищі навчальні заклади розширювати свою діяльність за національні кордони;

- змінюються профіль і вік студентів. Створення інформаційного суспільства і завдання безперервної освіти привели як на національному, так і

на європейському рівнях, а також на міжнародному рівні до більшої різноманітності в освітніх програмах, більшій гнучкості у термінах і завданнях освіти, включаючи оцінку попередньої освіти, перерахування кредитів тощо.

Зазначені тенденції та особливості глобалізації світового освітнього простору мають істотний вплив на інтернаціоналізацію вищої освіти, її форми та прояви. Кількість спільних міжнародних проектів, зростання студентської та викладацької мобільності, уніфікація програм навчання та транснаціоналізація вищих навчальних закладів є особливостями розвитку вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору.

Література

1. Долішній Б. Ринок освітніх послуг: основні тенденції та шляхи модернізації / Б. Долішній, В. Куценко // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 8. – С. 28–34.
2. Зорников И. Н. Международная деятельность современного университета: вызовы нового столетия. 2002 [Электронный ресурс] / И. Н. Зорников. – Режим доступа: <http://www.rciabc.vsu.ru/inzor/paper1.htm>
3. Иноземцев В. Парадоксы постиндустриальной экономики / В. Иноземцев // МЭиМО. – 2000. – № 3. – С.3–5.
4. Каленюк І. С. Знання в глобальному середовищі / І. С. Каленюк // Збірник наукових праць КНУ ім. Т. Г. Шевченко «Теоретичні та прикладні питання економіки». – 2004. – № 3. – С. 57–64.
5. Красовська О.Ю. Розвиток світового ринку вищої освіти: дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.02 - світове господарство і міжнародні економічні відносини / О.Ю. Красовська. – Київ, 2010. – 200 с.
6. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія (у співавторстві) / За ред. Д. Г. Лук'яненка ; КНЕУ. — К. : КНЕУ, 2001. — 538 с.
7. Education at a Glance: OECD Indicators - 2009 [Electronic resource]. – URL: www.oecd.org/rights/

8. Education for All Global Monitoring Report 2010. STAT I ST I CAL TABLES [Electronic resource]. – URL: <http://www.unesco.org>
9. Education Trends in Perspective: Analysis of the World Education Indicators. - UNESCO Institute for Statistics, OECD, 2005. - 232 p. [Electronic resource] – URL: <http://www.uis.unesco.org/TEMPLATE/pdf/wei/WEI2005.pdf>
10. Evaluating Quality in Educational Spaces: OECD / CELE Pilot Project CELE. – 2009. – 9. – 8 p.
11. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe [Electronic resource]. - Hannover: Higher Education Information System, 2005. – URL: <http://www.his.de/Eurostudent/report2005.pdf>
12. Stensaker B. Introduction / B. Stensaker, B.M. Kehm // University rankings, diversity, and the new landscape of higher education / Ed. by B. M. Kehm, B. Stensaker. - Rotterdam, Boston, Taipei: Sense Publishers, 2009. - P. 7-19.
13. Times Higher Education Supplement. World University Rankings [Electronic resource]./ Information retrieved. – 2009. – August. – URL: www.timeshighereducation.co.uk/hybrid.asp?typeCode=416&pubCode=1&navcode=137
14. The Global Competitiveness Report 2009–2010. - World Economic Forum, 2009. [Electronic resource]. – URL: www.weforum.org
15. The Spaces Between Numbers: Getting International Data on Higher Education Straight. – Washington: Institute for Higher Education Policy, 2009. – 56p.